

DE

ALGEMEENE WERKSTAKING

DOOR

T. LUITJES.

daar
na de
opbouwling v.

De Algemeene Werkstaking

Staken en Werken

Er zit schijnbaar veel tegenspraks in, om een anarchist-socialist, te zien ijveren voor de algemeene werkstaking. Waarlijk, de begrippen druischen tegen elkaar in, anarchie en socialisme hebben beide, als levens-beginselen, niets met werkstaking van doen.

Door de werkstaking toch, in 't bijzonder door de algemeene, heeft men het vooraf beraamde plan, geheel den maatschappelijken arbeid te doen stilstaan, de bron van leven te doen verdrogen, de altijd vloeiende wel van voortbrengselen te verstoppjen. Terwijl toch én anarchie én socialisme beginselen zijn, die den arbeid huldigen als noodzakelijke voorwaarden voor 's menschen leven.

Ja, zoo is het. De anarchie, hoewel negatief, ontkennend, moet aanvaarden den arbeid als noodzakelijk beginsel niet alleen, maar tevens als den grondslag voor alle menschelijk geluk.

De anarchie is de ontkenning van de overheersching van menschen over menschen. Het verwijst naar de groote, niet te verbergen waarheid: dat alle groei van binnen naar buiten plaats vindt en dus ook de lust en de noodzaak om te arbeiden voort moeten komen uit de overwegingen van elk individu afzonderlijk. De anarchie verzet zich tegen het gedwongen arbeid verrichten, gelijk zulks tegenwoordig overal plaats vindt. De overheersching van tegenwoordig, die, wanneer men slechts goed nadenkt, ten allerlaatste slechts mogelijk blijkt door het brute geweld van politie en leger, is de oorzaak van het groote leed, van de materiele ellende, die de arbeidende klasse teistert.

Van negatief wordt het anarchisme positief. Dat wil zeggen van een ontkennend begrip wordt het een bevestigend. Het moet daarom het socialisme aanvaarden, wijl het dit noodig heeft om na de ontkenning van menschelijke overheersching te komen tot opbouw van de harmonie onder die menschen.

Harmonie, zuiver evenwicht van belangen, kan eerst plaats vinden, waar de individuen losgeraakt zijn van den geweldsdruk, die hen thans geheel beheerscht. De menschen zullen nooit vrienden worden zoolang er een arbeids-methode heerscht, hierop neerkomende, dat het grootste deel van de opbrengst vloeit in de kas van hen, die niet of slechts voor 'n gering gedeelte aan dien arbeid deel nemen.

De statistiek leert ons, dat in Amerika de arbeids-opbrengst verdeeld wordt als volgt: 48 pCt komt aan de voortbrengers, ruim 52 pCt aan de niet-voortbrengers. En in Europa en andere werelddeelen, waar de kapitalistische voortbrengwijze gehuldigd wordt, zal de verhouding wel niet veel anders zijn.

Er ontstaat dus vanzelf een scheiding onder de menschen; een scheiding die haat en afgunst wekt eener, en minachting anderzijds. De werkman, zijn lot bewust, heeft haat en afgunst tegen den rijke, wijl hij weet dat deze een bevoorrechte is en leeft van de arbeids-opbrengst, die, deelsgewijs hem, den werkman, is ontnomen. De rijken daarentegen, minacht den werkman, wijl deze door de slaven-arbeid, stompzinnig, ruw en ongemanierd wordt gemaakt.

De ergste gevolgen echter van het gevoerde arbeids-systeem worden nooit berekend. En toch liggen deze zoo boven op ons maatschappelijk leven dat elkeen, die een beetje opmerkens-gave bezit hen wel moest zien. In de «beschaafde» landen echter heerscht de meening, dat arbeid feitelijk iets is, dat slechts door droeve noodzakelijkheid over ons gebracht kan worden. Arbeids-plicht als voorwaarde van 't leven, als bron van geluk tevens, kent men niet. Iedereen beijvert zich van den arbeid te worden ontslagen, door een vermogen te verkrijgen om rente te trekken. Dit rente trekken is het lokaas, dat elkeen in de oogen spiegelt en alle middelen zijn geoorloofd om dit lokaas te bereiken. Daardoor ontstaat die wilde jacht naar fortuin, dat liegen en bedriegen, dat rooven en stelen, die moordpartijen in overzeesche gewesten. Daardoor kennen we de bloedige botsingen, niet tusschen «kapitaal en arbeid», gelijk men steeds beweert, maar tusschen den al te veel geknepen en dus onwillig geworden werkman en den hebzuchtigen, op het leger steunenden uitzuiger, die de soldaten gebruikt om dien werkman er onder te houden.

De werkman wordt door den dwang, die hem geheel zijn leven beheerscht, afkeerig gemaakt van den arbeid. Hij haat deze en zijn moraal van geluk kliint veelal niet hooger dan tot den

wensch om eens «lekker niets te doen». De niet-werker vervreemdt geheel van den arbeid, kent deze niet dan bij name en zoekt zijn geluk in uitpattingen, in overprikkeling.

Deze twee uitersten zijn de groote schadeposten voor de maatschappij. Zoowel in de sfeer der werklieden als in die der rijken, worden levensbegrippen gekweekt, die een zuiver, harmonieus leven totaal onmogelijk maken.

En de anarchie wil de harmonie. Niet alleen tusschen de menschen onderling, maar eerst en bovenal in het leven der individuen afzonderlijk.

De harmonie in het leven van 't individu kan daarin slechts komen, door hen in een juiste verhouding tot den arbeid te plaatsen. Zoolang deze verhouding niet gevonden is, behoeft men aan geen geluk te denken.

Voor alles moet dus bestreden worden de helaas diep ingevreten meening, dat arbeid iets slechts, iets vernederends, iets ongelukkig makends zou zijn. Het dwaze begrip, dat lediggang en «vermaak» de mensch kunnen doen klimmen op den ladder der beschaving, is ten eenenmale onjuist.

De menschelijke geest is voortdurend werkzaam. Deze werkzaamheid is het leven zelf. De ontstane denkbeelden nu, moeten «gematerialiseerd» worden, d. w. z. men wil de stof vervormen naar de ontstane gedachten. Goed bekeken zal dus materiele arbeid ontstaan uit de begeerte van de gedachte, om zich te belichamen. Elke uiterlijke dwang, iedere noodzaak door andere menschen u opgelegd, moet hierbij storend werken. Slechts wat wij zelf denken willen we zelf werken, aan andere overlatende te doen wat zij hebben gedacht. De harmonie, de samenwerking, de overeenkomst, wordt geboren uit de telkens herhaalde onmacht van één individu. Indien hij te zwak is voor groote verplaatsingen, moet hij anderen te hulp roepen. Het wederzijdsch hulpbetoon moet de oorzaak zijn van gemeenschappelijke arbeid, waar het thans nog altijd is de harde, wreede en ondoelmatige dwang, het woord van den meester: gij zult!

Genot in het leven smaakt men eerst, wanneer men werken kan zooals de innerlijke drang ons dat zelf zegt. Dit is inderdaad de bevrediging van de grootste behoefte en heeft dus aanspraak op onze krachtigste toewijding. Daarom zal de anarchie nooit kunnen sterven, want de behoefte aan vrijheid is iedere mensch ingeboren, zoo goed als elk ander levend wezen.

De anarchie is dus als positief beginsel precies het omgekeerde van het tegenwoordig gevoerde systeem van den arbeid. En het is daarom zoo, wijl het als negatief beginsel, de overheersching van mensch over mensch noodlottig acht.

Er is zeker geen diersoort in de wereld te vinden, in wier midden parasitisme zulke enorme proportiën heeft aangenomen. Een parasiet in de dieren of plantenwereld leeft bijna altijd van andere dieren of planten, bijna nooit van de eigen soortgenoot.

Bij den mensch is dit anders. Daar heeft de slavernij het mogelijk gemaakt om een geheele klasse van parasieten te doen ontstaan, gulzig en vraatzuchtig. Door de afdwalingen van de natuurlijke moraal is het eindelijk zelfs zoover gekomen, dat bijna elkeen de lust bezit, parasiet te worden.

Het kapitalistisch voortbrengsysteem laat ons slechts de keus tusschen of zelf uit te zuigen anderen, of zelf uitgezogen te worden. Men verkiest het laatste, mogelijk niet geheel ten onrechte, zoodra men slechts de gelegenheid heeft om het te kunnen doen. De meest schunnige bedriegers-praktijken komen zodoende onder de menschen in zwang. En nu heeft men wel de « wet » die dit gedeeltelijk moet keeren, beter zou men doen te spreken van « wetten die den zwendel regelen ».

We kennen tegenwoordig, in de plaats van ruiling, koop en verkoop. De ruiling is noodzakelijk, koop en verkoop zijn zwendel-praktijken.

De handelaar koopt artikelen die anderen gemaakt hebben, legt daarop een zekere winst en verkoopt deze. Deze winst is het deel door de samenleving uitgegeven aan een overbodig en dus nutteloos wezen. En dat deel is zeer groot. Men weet dat men eerder en beter rijk wordt door handel te drijven dan door nuttigen arbeid te verrichten. En zoo vergroeit zijn de moraliteitsbegrippen van tegenwoordig, dat men zelfs in de wereld der handelaren, de neus optrekt voor eerlijken arbeid en zich zelf hooger acht dan den voortbrenger!

Het parasiteeren echter heeft zich op elke denkbare manier geopenbaard. De « eerlijke » handel — eerlijke diefstal! — is gevarieerd door den gewonen zwendel. Men kent de handel in vrouwen, de prostitutie. Men kent de loterijen, de afperserijen, de gewone diefstal, de moorden zelfs om te kunnen stelen. En men kent ook de rechtbanken met hun bezoldigde rechters die de slachtoffers vonnissen. Dat alles legt getuigenis af van de begeerte om van de voortbrengselen te nemen, zonder te hebben voortgebracht.

Maar de anarchie huldigt het voortbrengen zelf als het eerste en voornaamste levensbeginsel. Niet zoozeer nog om het voortgebrachte produkt, niet daarom in de eerste plaats, maar om de arbeid zelf.

De anarchist, die de levenswetten kent en eerbiedigt, is geneigd van den arbeid den eeredienst van zijn leven te maken. Maar dan de arbeid in vrijheid, met geen ander richtsnoer dan eigen wil en eigen begeerte.

De werkzame mensch staat in de oogen van een anarchist het hoogst. De arbeid met zijn hartstocht, met zijn kunnen, zijn willen, zijn pogen, zijn mislukken zelfs, die arbeid is het verlangen en de uitkomst.

En deze zelfde menschen spreken van arbeid-staken?

Ja. Zij willen dat alle werkers den arbeid zullen neerleggen op één dag, gedurende den zelfden tijd. Maar gij raad het reeds wat hier bedoeld wordt: zij leggen den slaven-arbeid neer.

De algemeene werkstaking zal zijn het neerleggen van de boeien, die thans den arbeider kluisteren, die hem knellen, die hem doen gaan in het kapitalistisch gareel. Niet uit tegenzin in dien arbeid, maar juist uit liefde voor dien arbeid.

Men zal ons toegeven, dat hier een geheel ander element in 't spel wordt gebracht, dan gewoonlijk bestaat in de werkstaking. Schier elke staking, die we gekend hebben, ging uit van bepaalde eischen, draaiende om de spil van « lotsverbetering ». De algemeene staking kan echter om dien spil niet draaien.

Wat is die « lotsverbetering ». Verhooging van loon, verkorting van werktijd. Wordt daardoor echter ook maar iets veranderd aan het systeem van voortbrengen zelf? Neen. Men erkent feitelijk door het vragen van lotsverbetering, dat men het systeem niet wil aanranden. Dat dit systeem goed is dus.

Vele werklieden moeten nog, door ontwikkeling, door nadenken, door hun groeien van hun mensch zijn, zoo hoog opgevoerd worden, dat zij het knellende juk der dienstbaarheid beginnen te gevoelen. Het *moeten*, wat in hun leven bestaat, *het moeten om wille van de boterham*, dat moet hem zoo sterk knellen en drukken, dat ook zij de angstkreet der verlossing slaken. Op dien dag treden ze met ons in het gelid voor de algemeene werkstaking.

Het willen uitzuigen, deze groote begeerte van de bezittende klasse, is oorzaak van allerlei misstanden. Slechte werkplaatsen, kinder- en vrouwenarbeid. Lage loonen, lange werkdagen. Domme, gevoellooze werklieden. ruw en hard, onontvankelijk.

voor hogere levensbegrippen. De eerste stoot die deze massa in beweging brengt is uit den aard der zaak eene, die gelijken tred met hun verstandelijke ontwikkeling houdt.

Maar de stooten volgen elkaar op. Over socialisme wordt heden ten dage op elke werkplaats gedacht en gesproken.

En dat socialisme nu heeft met «lotsverbetering» met behoud van het kapitalistisch dwangjuk niets te maken. De verhooging van het loon doet niet de zelfstandigheid groeien, noodig om een gezond samenleven te verkrijgen. Daarvoor is noodig de verbreking van het geheele parasitisme, een opruiming van het kapitalistisch stelsel.

De algemeene werkstaking, met het bewuste doel om de klasse-overheersching tot een einde te brengen, kan het middel zijn, die voert naar dit resultaat.

Ja, wij anarchisten beschouwen de algemeene werkstaking nooit als doel. Dit zou ongerijmd zijn, getuigenis afleggen van bekrompenheid, van een misdadig streven. De algemeene werkstaking is het middel om tot ons doel te geraken. Onvermijdelijk is elke propaganda voor het socialisme, tevens een aansporing om het juk der dienstbaarheid af te leggen. Niet alleen, maar slechts enkelen gelukt het tegenwoordig reeds, door socialistische kolonies zich daarvan te bevrijden. De groote meerderheid zal het kunnen beproeven langs den algemeenen, gemeenschappelijken weg. De algemeene arbeidsstaking is daarvoor het aangewezen middel.

Het zal zijn, wanneer het bewust geworden is als middel ter bevrijding, de revolutie. Mogelijk een onbloedige, misschien ook een gepaard gaande met gevechten. Maar bloedig of onbloedig, het is daarom de revolutie, wijl het de voltrekking zal zijn van de gewichtigste gebeurtenis: de economische ontvoogding van de werkersklasse, de ontworsteling aan de zuigarmen van een parasieten-klasse.

De algemeene staking echter moet en passief en actief zijn. Wordt deze begonnen als middel om «er uit» te komen, om het patroonschap, de overheersching af te schaffen, dan is een actief optreden beslist noodzakelijk.

Wij hebben hierbij te rekenen op «het kapitaal der revolutie». Dat wil zeggen, wanneer gedurende zekeren tijd niet wordt voortgebracht, zal er behoefte ontstaan aan allerlei dingen.

Hierdoor reeds wordt een zekeren invloed uitgeoefend op de geheele maatschappij. De rijke klasse komt in verlegenheid,

wijl zij in de eerste plaats afhankelijk is van den arbeid der werklieden.

Maar het kan er niet alléén om te doen zijn, de rijke klasse in tijdelijke verlegenheid te brengen. Wat zouden we daarmee winnen? Deze klasse kan 't er, in zulke kritieke omstandigheden voor over hebben gedurende zekeren tijd dien last te dragen. Wanneer zij bemerkt dat het er om te doen is, haar het bewind uit handen te nemen, dan zal zij, met al de haar ten dienste staande hulpmiddelen, het verzet regelen.

Zij zal pogen beslag te leggen op de voorraden die er zijn. Indien echter de werklieden de staking door weten te drijven in alle takken van bedrijf, dan zal dit beslag leggen niets kunnen baten. Waar het transport stilstaat, is niet zij de machtige meer, maar wel de werkman, die in eigen lijf de arbeidskracht meedraagt. De voorraden die er zijn, vallen aan hem die ze kan bemachtigen en daarvoor is de werklieden-klasse het beste in staat.

De heerschende klasse werkt slechts door bevelen. Zelf voert ze niets uit. Ze is gewend te doen uitvoeren. De algemeene werkstaking beduidt: opzegging der geoorzaamheid, uit een oogpunt van goed begrepen belang. De machinatie van overheersching ontglipt dus aan de handen der overheerschers. Zij zijn daardoor geworden menschen zonder macht, die men niet strafbaar heeft te stellen voor een nieuwe rechtsorde — gelijk in bijna alle revolutiën gedaan is — maar die men heeft te beduiden dat ze door werken in den vervolge hun brood moeten verdienen.

Het kapitaal nu der revolutie, dat is de voorraden die er reeds zijn, moeten in bezit worden genomen door de arbeidende klasse. Dit is de eerste actieve daad, die er te doen valt. De algemeene werkstaking wordt daardoor geen «hongerkuur», toegepast op de werklieden zelf. Het zal worden de toepassing van de vrijheid om te nemen wat men als mensch noodig heeft.

Van de «wanorde».

Oogenshijnlijk is dit «nemen van den algemeenen voorraad» wanorde. Het is slechts de vraag of het in enge zielen kan worden opgenomen, m. a. w. of onze propaganda sterk genoeg gevoerd zal kunnen worden om de eigendoms-begrippen op te heffen.

Wat wij tegenwoordig aan «orde» kennen, is niet veel meer

dan het recht om te nemen, toegekend aan een bepaalde klasse van menschen.

Het nemen van hen, van den algemeenen voorraad, geschiedt op allerlei manieren. 't Jammerlijkste is, dat dientengevolge allerlei gehuichel en bedriegerij moet plaats vinden.

Zoodra er onomwonden gepredikt wordt: hef de eigendomsbevoorrechting op, en zoodra dit begrip, door het natuurlijke rechtsgevoel, meer algemeen wordt toegepast, is aan dit huichelen een einde gemaakt. Welnu, met de algemeene werkstaking kan deze toepassing van het neem- en eetrecht plaats vinden.

Van wanorde is dan geen sprake. Wanorde is de toestand, geboren uit twee tegen elkaar geweld plegende groepen van menschen. Ik beschouw het neem- en eetrecht als een natuurlijk recht, 't welk heden ten dage verkracht wordt op velerlei manier. Juist door het toepassen van het geweld heeft men het kunnen verkrachten. Het geheele parasieten-dom, dat zich het nemen als monopolie heeft toegeëigend, nochtans zonder mee te helpen aan de voortbrenging, bestaat door geweld.

Feitelijk is dus de orde van tegenwoordig « wanorde ». Uit de geweldpleging van de heerschende klassen, moet noodwendig de revolutie voortvloeien, zoodra de overheerschten besef krijgen van hun recht en menschenwaarde.

Geen dier op het aardrijk of het neemt naar zijn behoefte van den voorraad. Het neemt, onbeschoornd, en eet. Dit is zoo natuurlijk als het inademen van lucht, als de beweging, als het leven zelf. Die onbevoordeeld leert toekijken, voelt dat het niet durven nemen, en dientengevolge het gebrek lijden van een groote klasse van menschen, ontstaan is uit de vrees voor geweld, uit de vrees voor harde straffen, bedreigd tegen den nemer.

Dit is de oorsprong der ziekelijkheid. Zal ooit deze ziekte radikaal bestreden worden, dan moet het « neem en eet » gepredikt worden zonder voorbehoud, als natuurlijk recht van ieder levend wezen.

Ik zou elkeen willen vragen wat daar tegen is in te brengen? Wie durft zeggen, dat zijn aandeel in de voortbrengst anderen — en toch ook voortbrengers! — buiten zou sluiten van het voortgebrachte? Indien dan naar recht en billijkheid deze rekening moest worden opgemaakt, dan buitengesloten hen, die niet aan het voortbrengen deel namen.

Bovendien is de groote algemeene voorraad en de hulpmiddelen om opnieuw te kunnen voortbrengen, een erfenis van een reeks

geslachten, die voor ons leefden. Het is een erfenis voor allen, die echter enkelen zich toeëigenden. De middelen daarvoor gebruikt, brengen ons in de war. Wij denken dat *het recht* belichaamd is in de bevoorrechting van een enkele klasse.

De wanorde is dus door het « neem en eet » niet te vreezen. In een groote stad loopen alle menschen in de richting door hun gril of overleg bepaald. De beschouwer waant, omdat ze allen in tegengestelde richtingen gaan, dat er « wanorde » heerscht. Integendeel wordt er harmonie geboren uit die tegengesteldheid der richtingen. De wanorde is de botsing, beiderzijds begonnen met de toepassing van geweld.

En ik denk niet aan het prediken van geweld. Waarvoor zou het zijn. Een redelijke zaak wordt daardoor niet gediend, slechts het onredelijke overheerschen heeft geweld noodig om staan te blijven.

Wat de arbeidende, voortbrengende klasse in de eerste plaats noodig heeft, wat haar dus door onze propaganda moet worden bijgebracht, is dat rechtsgevoel als mensch, het bewustzijn van deelhebberschap in de voortbrengst en de moed om dat deelhebberschap te laten gelden.

De overheersching steunt op geweld, zeker. Maar eerst en bovenal op de valsche begrippen van eigendom, nu nog bestaande in den boezem der arbeidende klasse. Zoodra deze zijn verdwenen en plaats hebben gemaakt voor het natuurlijk begrip om te eten van den voorraad, is het uit met de overheersching en dus ook met de wanorde.

De verkwisting en de bovenmatige rijkdom van enkelen, zal dan daardoor vanzelf beteugeld worden. Want hoe komt men tot verkwisting? Omdat anderen dom genoeg zijn hun recht op den levensvoorraad voor 't grootste gedeelte op te geven, genoeg te nemen met datgene wat men hen, edelmoediglijk, wil laten. Daardoor kunnen de rijken brassen en spullen. Niet zoodra echter eischt elkeen het hem toekomende deel of uit is het met deze schadelijke opmakerij.

Allerminst mag men dan ook uit den mond der rijken hooren, het zonderlinge argument: dat er dan, wanneer elkeen naar zijn genoeg nam, niet genoeg zou zijn, omdat dan elkeen te veel zou nemen. Dit « te veel nemen » vindt juist nu, door hen zelf plaats, maar kan niet gebeuren, wanneer allen nemen. De onderlinge kontrôle zal in de zeden een groote plaats veroveren en de schande, voor een gulzigaard en verkwister te worden uitgemaakt, zal regelmaat en evenredigheid brengen.

Maar de lui die tegenwoordig «den boel opmaken» zonder te helpen voortbrengen, zijn bang voor het nemen door allen, want er bestaat bij hen een gerechtigde vrees, dat 't dan met hun weelderigheid wel eens uit kon zijn?

Van werkstaking tot arbeiden

Niet alleen echter moet de arbeidende klasse tot de werkstaking worden gebracht. Er moet bovenal gepredikt worden deze waarheid: dat de arbeid geluk schenkt en noodzakelijk is.

Inderdaad is deze staking, zooals gezegd is, voor ons slechts een middel. De heerschende klasse moet op een gegeven oogenblik duidelijk worden gemaakt, dat haar «recht van nietsdoen» geen recht is, en dus vervallen moet.

Leggen we ons behoorlijk rekenschap af van den feitelijken toestand.

De werkstaking van tegenwoordig, veelvuldig toegepast, is altijd nog slechts middel om de positie van den werkmán, onder het kapitalistisch dwangjuk te verbeteren. Die verbetering is echter een schijnbare. Zoolang dit juk blijft bestaan, blijft ook de werkmán slaaf en uitgezogene.

De voortbrenging zelf moet gewijzigd worden, om daardoor de distributie, de verdeling van den voortbrengst te kunnen regelen.

Nu geloof ik, dat op den bodem van elke arbeidersbeweging, dit motief te vinden is. Alleen is het den werkers zelf nog niet duidelijk en daardoor alleen mislukken meestentijds de bewegingen. Het is de honger die de stakers weer aan den arbeid drijft en deze honger ontstond, omdat zij eerbiedigden het recht van enkelen op de aanwezige voorraden.

Zoolang der eigendomsrecht geëerbiedigd wordt, ook in groote crisissen, gelijk eene algemeene staking, zal deze hoegenaamd geen uitwerking kunnen hebben. Want dan juist blijft de bezittende klasse hare overmacht behouden, omdat zij beschikt over de voorraden en dus feitelijk het pleit langer kan volhouden. Wanneer de algemeene staking slechts dient om haar in ongelegenheid te brengen, teneinde haar daardoor tot toegeven te nopen, dan stelt men voorop, dat zij is en blijft de beheerscheres van den toestand.

Integendeel is geheel de socialistische propaganda er op gericht om dit beheerschen van den toestand door die klasse een einde te doen nemen. Men begint diensvolgens geen eischen te stellen, maar tracht door te drijven een andere orde van zaken, waardoor als vanzelf aan haar macht een einde wordt gemaakt.

Het is het socialistisch beginsel van «alles aan allen» dat met één slag elke bevoorrechtiging kan doen ophouden. Daarvoor is noch gecentraliseerde macht, noch geweld, noch leger-taktiek noodig. Daarvoor is alleen noodig de wil, geput uit een krachtig bewustzijn van recht, om te nemen van datgene wat er is.

Dit denkbeeld nu, is op dit oogenblik, zoolang de menschen denken en handelen gelijk ze nu nog doen, van zuiver propagandistischen aard. De toepassing moet zijn geheel spontaan, als voortvloeiende in die dagen van geweldige spanning, uit den vooraf bewerkten geest.

Niet nu zegt men dus; doe aldus! want daardoor zou de enkeling verpletterd worden door den totaal-druk van een op straffen beluste bourgeoisie. Maar nu vereffe men de stem der rede en vrage elken werker af: of niet dit het eerste en edelste natuurrecht is, te nemen en te leven van datgene wat er is? En of niet dit beginsel ook zuiver socialistisch is? En of niet, wanneer een werkstaking algemeen gaat worden — en op den duur zal de door overeenkomst van belangen solidair geworden arbeidende klasse dit wel moeten doen — het een natuurlijk iets is, van hooge zedelijke waarde bovendien, om niet hongerend rond te loopen, maar zich te voeden met datgene wat men met harden arbeid heeft helpen voortbrengen?

Stellig, de rechts-orde van tegenwoordig wordt daardoor geheel verbroken. Maar er is niet één socialist die deze rechts-orde zal eerbiedigen en slechts het geweld waarmee deze gehandhaafd wordt, houdt hen allen terug van het schenden dier rechts-orde.

Doch het kan de arbeidende klasse niet onverschillig zijn, wie in de toekomst de arbeid zal regelen en... verrichten. Daarom moeten wij reeds nu spreken over de arbeid en over de nieuwe manier waarop deze zal plaats vinden.

Wij schaffen het patronaat af. Dit patronaat is onze rampspoed, ons ongeluk, de oorzaak van onze armoede en knechtschap. Het is duidelijk voor elkeen die een weinig heeft leeren onderzoeken, dat het patronaat en het privaat-bezit, onafscheidelijk verbonden zijn. Tot de nieuwe rechtsorde zal dus behooren een regeling van den arbeid op de voorwaarden van individueele neiging en behoefte.

De algemeene werkstaking zal moeten voeren tot de algemeene arbeids-plicht en tot het algemeene arbeids-recht.

Want de arbeid is zoowel plicht als recht.

Plicht voor hem, die weet dat de mensch zonder arbeid jammerlijk zou omkomen op aarde. En recht voor hem, die geluk, genot, groot en machtig leven zoekt.

Toch is het zeker, dat de algemeene staking, als revolutie bedoeld, een tijdlang stilstand, of althaus gedeeltelijke stilstand in de bedrijven zal geven. Welnu, gedurende deze tijd zal de voorraad die aanwezig is, aan allen gelegenheid schenken om te kunnen leven. En het zal van den moed, de geestkracht van de werklieden zelf afhangen, of zij in die tijden het durven doorzetten, om dien voorraad aan te spreken, alzoo tegelijk den slagboom latende vallen, die hen scheidt van het socialisme.

Elkeen, die neemt, in het openbaar, zonder schroom of vrees, uit de vaste overtuiging van zijn recht als mensch, toont daardoor zijn deelhebberschap in het groote maatschappelijke leven. En als hij die overtuiging heeft en daarnaar handelt, welnu dan ook weet hij, dat, zoo hij geen dief wil zijn hij daarvoor betalen moet. En betalen kan men slechts door arbeid.

Steeds heeft men in moeilijke dagen zich moeten richten tot de overtuigden, de moedigen, de krachtige naturen. Elk dezer figuren krijgt achter zich een massa die doet wat hij doet. Welnu, het is nu tijd om te leeren uit de lessen van het verleden en, willen we zonder al te veel zorgen de toekomst tegen gaan, dan moeten wij nu beginnen met dit denkbeeld op den voorgrond te plaatsen.

Men rekent het een fout te zijn van al de voorgaande revoluties, niet flinkweg gebroken te hebben met de bestaande eigendomsverhoudingen. De volkswoede, tot het hoogtepunt gestegen, kon slechts er toe komen om huizen in brand te steken en een deel der vijanden te vermoorden. Elk dezer handelingen getuigt van slecht ontwikkelde gedachten. Want noch het verbranden van kasteelen of huizen, noch het vermoorden van menschen, heeft ons één stap verder gebracht.

Niet het geweld alzoo moet onze actie zijn. Maar het bewuste doen van dingen, die voor goed het eigendom doen verdwijnen.

Wanneer het komt tot eene algemeene werkstaking, dan is dit een zuiver passieve houding. Het geweld der tegenpartij baat daartegenover niet. Wie kan iemand dwingen door geweld tot den arbeid? En gesteld men doet het met één of tien, wat zal men met honderden, met duizenden aanvagen? Niets. Daartegenover staat dus het geweld machteloos en wanneer dus de kreet klinkt: de handen in de zakken, welnu dan staat de arbeid stil.

En wanneer nu de werkers hun natuurrecht plaatsen tegenover het stelsel van bevoorrechtiging der bezittende klasse en, zonder drukte, maar bewust en planmatig nemen van den voorraad waar zij dien vinden, wat kan dan het geweld doen?

Het is volkomen juist: wanneer een volk revolutionnair is, dan vermag geen geweld hoe groot ook, iets daartegenover.

't Is slechts de taak van ons, door het krachtig en duidelijk uitspreken van de humanitaire ideeën, om het volk revolutionnair te maken. Wij hebben helder in het licht te plaatsen onze begeerte tot de algemeene werkstaking. Daardoor alleen kunnen we komen tot de algemeene arbeidsplicht, tot de rechtvaardige toekenning van ieders rechten.

De bourgeoisie ziet heden ten dage in het trekken van rente op de duizenderlei manieren, waarop dit plaats vindt, haar recht. En vreemd hooren zij allen op, wanneer hen betoogd wordt, dat dit feitelijk diefstal is. De eenvoudige waarheid: dat men slechts met eigen arbeid betalen kan het levensonderhoud uit de maatschappij getrokken, klinkt hen barbaarsch in de ooren.

Die nooit zelf arbeid verrichtte, maar gewend is van de vroegste jeugd af, steeds anderen te laten werken — voor elke kleinigheid iemands hulp in te roepen, kan onmogelijk beoordeelen wat arbeid is. Ik heb medelijden met hen en betreur de soms ergelijke, soms koddige waan van deze menschen, dat zij door hun geld, door hun vermogen alleen anderen creëren. Zachtaan ontgroeien de werkers dien waan. De socialistische propoganda voedt hen op, maakt hen rijp voor den toestand, waarin geen rente-trekken meer kan plaats vinden.

Maar die propaganda moet steeds verder gaan. Naast den afkeer van ledigheid bij anderen, moet de liefde voor den arbeid bij ons zelf stijgen. Een leger van socialisten, die niet den arbeid liefheeft om des arbeids-wille zelf, is onmogelijk in staat de revolutie te voltrekken.

Het werk der revolutie wordt feitelijk een werk des vredes, voor hem die de toestanden klaar weet te onderscheiden. Het lijdelijk verzet tegenover den patroon, wordt aangevuld door de noodzaak tot arbeid uit lust en eigen drang. Wij willen niet de regeering afzetten van de heerschersstoel — gewoonlijk wordt dit een stui-vertje-wisselen van enkele personen — maar geheel de rente-trekkende en patroon-spelende deel der menschheid. Niet ook omdat wij hen haten, persoonlijk en diep. Maar omdat wij haten de verdrukking en de ellende, die daaruit voortvloeit bij hen en bij ons.

De rechts-orde

Is de bestaande rechts-orde in staat voort te leven, zich te handhaven tegen het voor haar steeds dreigender wordende gevaar van het socialisme?

Op den duur niet. Want de behoeften der menschen worden voortdurend anders en, laat ons hopen, edeler. De edelste behoefte is die der vrijheid en bij het ontwaken daarvan is de heerscheende rechts-orde slechts een groote hindernis.

Het vermogen en de behoefte om te werken, om voort te brengen, wordt gestuit in zijn groei, belemmerd door het in eigendom houden door enkelen, van wat velen hebben gewrocht. Elkeen, die tentoonstellingen, vooral industrie-tentoonstellingen, bezoekt, moet het gehinderd hebben die grootsche arbeid te zien gesteld op naam van één individu, dat vaak zelf geen anderen arbeid verricht dan een groot deel van de behaalde winst in den zak te steken, om er vorstelijk en vaak onzedelijk van te leven.

Een rechtsorde, die er op uit is zulke ongerijmdheden te handhaven, moet op den duur verbroken worden.

Het socialisme en het anarchisme zijn de eerste sporen van een overtuigd verzet daartegen. Daarom is noch het eerste, noch het tweede uit te roeien. Men kan verwachten dat elk degelijk, arbeidzaam mensch, werkende onder den druk van kapitalistische afzetterij, vroeg of laat socialist en anarchist zal worden.

Het product aan den voortbrenger is een zoo gewone eisch van rechtvaardigheid, dat men, redeneerende, zelfs bij den kapitalist en rentetrekker geen tegenspraak meer kan vinden. Toch is geheel de bestaande rechtsorde er op berekend om dien eisch voorgoed te bannen en het tegendeel te handhaven.

Het zwaarwichtigste motief nu van den doordenkenden socialist, is niet dit bestelen op den arbeid — hoewel het oorzaak is van armoede en ellende en dus wel degelijk in aanmerking komt. Het sterkst sprekende motief is de dwang in den arbeid, het vermoorden van geheel het geestelijk leven van den werkman.

Ik ben me volkomen bewust, dat bij de meeste socialisten dit laatste motief nog niet het zwaarte geldt. Vandaar dat velen zich verwarren in den loonstrijd, in den strijd voor minder uren werken en al hun krachten inspannen daarvoor. Toch is de tijd niet meer verre, dat onze duidelijke propaganda ook hen overtuigd zal hebben dat werkelijk de vrijheids-berooving, de arbeids-dwang dus, de grootste grief is.

Werken in vrijheid doet de geest gedijen en beter worden. Het is de bevrediging van de innerlijke behoefte, geschapen door het leven zelf. De beschikking over het voortgebrachte is er een gevolg van.

De fabrieks-baas die ons voorschrijft hoe te handelen, is, zoo gesproken, grooter vijand, dan den man, die de aandeelen houdt

en de coupons knipt. We weten echter dat beide elkaar aanvullen en steunen.

De nieuwe rechts orde nu, die de oude moet vervangen, kan onmogelijk beteekenis hebben, wanneer niet bij de werkers de behoefte bestaat, van den patroon en van den arbeids-dwang los te komen. Die nieuwe rechts orde moet gebaseerd zijn op arbeids-vrijheid. Geheel de maatschappij moet dienovereenkomstig gewijzigd worden. De voortbrengst, het transport, de ruiling, de distributie. De noodzakelijke ommekeer in al die takken van bedrijf wordt duidelijk door deze ééne stelling: dat de werkzame mensch het menschengezag en menschengeweld moede is en zoowel voor eigen rekening gaat denken als handelen.

Onmogelijk is het, hier te bepalen al de details van het nieuwe rechts gebouw. De verhoudingen der menschen onderling, zullen zich naar hun behoeften regelen. Maar wel kan de algemeene grondslag worden aangegeven en deze moet zijn: vrijheid in de arbeid en vrijheid in de consumptie.

De regelmaat, zoo noodig als waarborg voor die vrijheid, moet groeien. Wie zal echter bepalen waarheen ons een catastrofe als de algemeene werkstaking zal kunnen voeren? Eenmaal vooropgesteld dat deze mogelijk, ja, noodzakelijk wordt op den duur, door de langzaam voortgaande ontvoogding van de arbeidende klasse, is het voor geen berekening vatbaar, welke gevolgen deze na zich zal slepen.

Maar wij kunnen daarop van veel invloed zijn; reeds nu; door het prediken van de eerste aller natuurrechten: vrijheid in consumptie. De dwaze vrees voor het eigendom, die pestziekte onder de menschen, moet vallen. Zoo hoog als de eerbied voor den arbeid moet klimmen, zoo ver moet de vrees voor het eigendom dalen. Eigendom dankt zijn geboorte steeds aan den arbeid en de overheersching van anderen. De bestaande rechtsorde heeft er zich naar gevormd, is er uit opgebouwd. Men verbaze zich niet over «klasse-rechters», over partijdigheid in de rechtspraak, over bevoorrechtiging op allerlei gebied. Deze dingen worden noodzakelijk door het eigendom. Tast dit eigendom aan, eerst door voor u zelf te beredeneeren dat het onrecht is, schadelijk in zijn oorsprong en in zijn verstrekkende gevolgen. Dan, door bij groote maatschappelijke beroeringen den durf van het individu te gebruiken tegenover de massa, die slechts wacht op voorbeelden om na te volgen.

Het aanranden van het eigendom wordt dan een daad van humaniteit, een eerste inluiden van een nieuw tijdperk, waarin geen

gebrek meer kan geleden worden — of het moet kollektief zijn, van geheele natie's tegelijk, door hongersnood, ontstaan uit verwoesting van den oogst of dergelijke oorzaken.

Maar de arbeid is zóó vruchtdragend, dat gebrek buitengesloten blijft, zoodra de vrijheid van consumptie door de wil der massa is geproklameerd geworden.

Inderdaad is deze wil van deze massa mogelijk. Een jarenlange propaganda scheidt ons nog daarvan. Maar wat maakt dit uit? Indien we slechts weten dat het mogelijk is en dat we ons in die richting begeven.

De benepenheid, die geheel ons maatschappelijk leven kenmerkt is veroorzaakt door de vrees voor het eigendom. Groote scharen van menschen, in aantal verre hun bewakers overtreffende, leven ingetogen onder den meest ellendige stoffelijke voorwaarden, onder de onmiddellijke nabijheid van groote voorraden van allerlei noodige dingen, die zij zelf helpen voortbrengen. Die nog een weinig natuurlijk gevoel heeft overgehouden, staat verbaast daarover. Maar hij zal, na bekomen te zijn van die verbazing, tegelijk zich opmaken onder die massa gaan en het *natuurlijke recht om te nemen en te eten* gaan prediken.

Deed niet Jesus ook alzoo? Hadden niet de eerste Christenge-meenten, door zijn inspiratie, alles gemeen? Wij moeten verder gaan en ons niet bepalen tot een kleine gemeente, een staat in den staat. Wij moeten de geheele massa doordringen van dit levensbeginsel, alzoo een eind makende aan de bevoorrechting.

De angstkreet der bourgeoisie

Op deze eenvoudige en natuurlijke taal antwoordt de bourgeoisie gewoonlijk op tweeërlei manier. Is alles rustig en gaan haar zaken naar wensch, d. w. z. kan ze haar devidend en rente hoog opvoeren dan lacht ze er om. Worden echter zwarte wolken aan den horizon merkbaar en dreigt er 'n onweer, dan wordt ze boos.

In het eerste geval is het prediken van natuurlijke dingen 'n utopistische dwaasheid. In het andere geval is het misdadig.

Deze bourgeoisie zou echter zeer verstandig doen met de hand in eigen boezem te steken. Wat raden wij de voortbrengers aan? Zich een deel toe te eigenen van de door hun arbeid geworden producten.

Dit toe-eigenen nu, anders dan door de rechtsorde der bourgeoisie bepaald is, wordt als misdadig, als diefstal beschouwd. Die rechtsorde is dus gekomen in de plaats van het recht. Maar daarom is het nog geen Recht!

Wat de bourgeoisie in ons afkeurt is ze dagelijks bezig zelf te doen. Zij schroomt niet, te nemen van den algemeenen voorraad. In haar zedeleer heeft ze opgenomen de meest schromelijke dingen, alleen om te kunnen wettigen de ergelijkste aanrandingen tegen dat Recht.

Wordt niet den beginner gepredikt, dat hij misbruik mag maken van den slaafschen toestand waarin zich zijn medemensch — de werkman — bevindt, om deze uit te zuigen, zich meester te maken van zijn arbeids-produkt? Geldt in die zedeleer niet deze zinspreuk bovenal: geld verdienen zonder met de wet in aanraking te komen?

De wet is dus het zedelijkheids criterium geworden. Armzalige toestand! De wet regelende de geraffineerdste diefstal, is nu het eenige richtsnoer voor de bourgeoisie, die ons verwijten durft, « wanorde » en « onzedelijkheid » te willen brengen.

Het is de angstkreet van den beer, die in een bijennest verdwaald en zich te goed doende aan den honing der bijen, door deze wordt overvallen en gestoken.

Het is de angstkreet van den roover, die eindelijk door den aangevallene dreigt overmand te worden.

Die angstkreet is der bourgeoisie ontsnapt op het oogenblik waarop ze haar voorrechten ziet ontglippen.

Noch haar smaad echter, noch haar angst kunnen ons van de wijs brengen. Het recht blijft ten alle lijde recht, ook al zeggen geleerde en waanwijze heeren dat het dwaasheid is.

Daar zijn boekenschrijvers van belang, die in hun lange en geleerde betoogen bewijzen (?) dat de rechts-orde van thans in 't belang van allen is. Dat een « goed geordende staat » gelijk die van tegenwoordig, niet aangevallen mag worden, omdat deze dient tot bescherming van allen. Dat het eigendom in zijn thans bestaanden vorm noodzakelijk is. Dat rente en interest en handelswinst en loondiefstal e. t. q. noodzakelijke dingen zijn. Dat dus de ongelijkheid en bevoorrechting moeten blijven bestaan. Deze geleerden halen minachtend hun schouders op, wanneer een werkman, bewust geworden, zijn eenvoudig woord daar tegenover plaatst en nu een werkelijk suum cuique wil wanneer hij zegt: laat elkeen werken en het recht op leven en dus op levens-onderhoud!

Die werkman, zoo meent de geleerde bourgeoisie, moest zoo verstandig zijn om te begrijpen, dat het samenstel van de maat-

schappij door gezag gehandhaafd moet blijven. Edoch wanneer die werkman antwoordt: Slechts uw grijpen en nemen, uw hoog opgevoerde behoeften, uw diefstal is daarvan de oorzaak, dan scheldt men hem voor gek en ongeleerd.

Nu, ten slotte zijn we allen menschen, naakt geboren, slechts met het vermogen om te werken. Niemand onzer kan beweren dat hij bij die geboorte het vermogen om rente te trekken heeft meegebracht. Dit is den rente-trekker geschonken door het erfrecht, door bevoorrechting, steunende op het geweld van leger en politie.

Elke bevoorrechting nu steunt op een wanbegrip bij den benadeelde en op diens berusting. Zoolang de werkende klasse berusten en voortleeft in den waan, dat de rijken mogen nemen zooveel zij denken noodig te hebben, daartoe in staat gesteld door een met geweld gehandhaafde rechtsorde, door hen zelf heel geleerdelijk verdedigt, zoolang blijft ook die bevoorrechting bestaan.

Zoodra echter de werkende klasse in gaat zien dat dit gebouw van recht maar schijn is, is ook een eind daaraan gemaakt.

Wat de arbeidende klasse te doen staat is, zichzelf te overtuigen dat alles voor allen is. Dat ze het recht heeft om te nemen wat er noodig is. Daarbij behoeft geen geweld te worden gebruikt. Geweld is goed voor overheerschers, maar zij die komen om recht te halen behoeven het niet.

Zoo dikwijls komt het ons voor, dat wij, sprekende met rente-trek-
kers of met hen, die een vet betaald baantje hebben, waarvoor weinig arbeid gevraagd wordt, door hen er op gewezen worden, dat er toch een zekere rust, een zekere tevredenheid onder de menschen moet heerschen. En dat wij, door onze roekeloze taal, die rust geheel verstoren.

Ja, waarlijk, predikende de revolutie, bevordert men de rust niet. Maar is niet voor al die millioenen slaven de revolutie de eenige uitkomst?

Wanneer men zich geheel in de macht weet van andere menschen, die men dikwijls zedelijk als minderwaardig beschouwt, dan rijst de vraag: hoe herneem ik mijn vrijheid? Op welke manier is het mogelijk, mij te onttrekken aan die overheersching van andere menschen?

Is dan het antwoord, door ons gegeven, zoo buitensporig of onnatuurlijk? Laat ik eens 'n geval, een zeer eenvoudig geval, onderstellen.

Ergens in het buitenland leeft een roofzuchtig geslacht, tuk er op zeer veel slaven te houden, teneinde zelf in luiheid en overdaad —

beschaving noemen zij dat — te leven. Teneinde hiertoe te geraken vallen ze ons land binnen, verslaan het leger en onderwerpen allen. Ook de rijken en rijksten. Alle geleerden en alle rijken moeten nu in de fabriek of op het veld: werken. Echte slavenarbeid moeten ze verrichten. Of ze er zin in hebben? Malligheid. Werken is plicht. De overwinnaars voeren een nieuwe rechtsorde in, hierop neerkomende, dat elkeen, die wat neemt van hun (gestolen) bezittingen opgehangen zal worden.

Wie zou het eerst, zij het alléén in den geest, daarentegen revolteeren? De rijken, de geleerden! En mogelijk zouden dezelfde staatshuishoudkundigen, die nu zulke geleerde vertoogen leveren, dat hun rechtsorde van prima kwaliteit is, dito vertoogen leveren tegen de barbarij van de nieuwe overheerschers, omdat zij zelf behoorden tot de overheerschers.

Plaats u toch eens in den toestand van een werkman, die door uw prachtige (rechts-orde) gedwongen wordt elken dag drie-vierde van zijn arbeids-product te zien verdwijnen in uw groote zakken! Die gedwongen wordt arbeid te verrichten zooals gij hem die voorschrijft. Die geestelijk en lichamelijk uw slaaf is.

Waarom mag hij niet revolteeren?

Om u te sparen? Och kom, welke reden kan hij daarvoor hebben? Hebt gij hem gespaard? Medelijden gehad met hem, zijn vrouw of kinderen?

Nooit?

Wat wilt ge dan? Dat hij om zich zelfs wille de begrippen van opstand tegen uw overheersching den rug toekeert? Maar hij kan zóó niet leven, hij weet onder te gaan bij deze onophoudelijke uitzuigerij.

Waarlijk nu klinkt er een millioenen-voudige angstkreet uit de werkplaatsen der beschaafde(?) wereld. Wij, die den toestand doorzien, geven hen antwoord en roepen: verlos u zelf! Ontken het recht van enkelen om te nemen van den algemeenen voorraad. Neem ook!

Hoe verder we komen, des te meer zullen we inzien dat geweld ons niet baten kan. Het « neem en eet » behoeft geen geweld.

Waar vindt de bourgeoisie voldoende middelen om die breede schare van nemers te straffen? De enkelen die per ongeluk uit den brand vliegen kan ze opsluiten; zoodra de enkelen vervangen worden door millioenen; die kalm en vastberaden zullen zeggen: Wij zullen nemen wat ons toekomt! is het uit met de macht.

De angstkreet der bourgeoisie is voor ons een hoopvol teken van naderende verlossing. Zoodra wij haar, door het zinspelen slechts op ons natuurlijk recht, naar de wapens zien grijpen, bewijst liet ons dat wij op den goeden weg zijn.

Het beginsel der algemeene werkstaking dringt door, steeds dieper. Laat ons zorgen door een ijverige propaganda dat de andere, natuurlijke begrippen daarbij ook doordringen.

Ontkenning van het gezag

De algemeene werkstaking is uitvloeisel van de ontkenning van het gezag. Bij de individuen, die het meest bevreesd zijn voor hun « positie », die dus het gezag handhaven uit vrees, is het moeilijkst om hem tot de werkstaking over te halen.

Nu is de ontkenning van het gezag geen onredelijke daad, maar veeleer voortvloeiende uit de rede zelf. Immers, door eigen nadenken komt men tot een richtsnoer voor eigen daden. Wanneer nu andere menschen ons door het gezag tot daden willen brengen, goed voor hen, maar slecht voor ons, dan botst dat met onze rede en wij weigeren.

De algemeene werkstaking moet de rijpe vrucht der rede worden, door onze propaganda.

Maar vóór wij aan deze daad toe zijn, vinden er in het dagelijksche leven duizenden kleine voorvallen plaats, waarin eveneens de rede toegepast kan worden. En hoe hooger de rede stijgt, des te onwilliger wordt voor den patroon of gezagvoerder de werkers-klas.

Dit wil niet zeggen dat men elke daad moet weigeren te verrichten omdat deze bevolen is door een gezags-man! Dat ware eveneens dwaas en onredelijk. Maar de werkmán — ieder mensch moet leeren nadenken over de hem gegeven bevelen. En komen deze hem onredelijk voor, dan moet hij leeren om vastberaden te weigeren.

Dit is feitelijk een stuk van de humanitaire opvoeding der arbeidende klasse en een gedeeltelijke voorbereiding voor de vrijmaking. Men kan, door een kameraad te steunen, die geweigerd heeft iets te doen, wat tegen zijn rede in ging, dit verzet versterken.

De menschen — de voortbrengers! — moeten leeren naar eigen geweten en eigen verantwoordelijkheid te handelen. En hij moet leeren in anderen te prijzen dit handelen naar eigen rede.

Wanneer dus op een werkplaats een werkmán weigert dingen te doen, die verkeerd zijn, volgens z'n oordeel, dan moet hij door zijn kameraden in dat verzet gesteund worden.

Maar men lette eens op in z'n naaste omgeving of niet zij,

die altijd flinkweg voor eigen rekening dachten en handelden, ook het beste leven hebben? Die onafhankelijk durft te zijn, komt meestal het beste weg.

In dat opzicht kunnen de werklieden ook nog heel wat leeren van de heerschers. Deze zijn meestal zoo schroomvallig niet. Zij pakken door. Welnu, de werklieden moeten ook leeren doorpakken, daardoor een eind makende aan de uitbuiting ten hunnen nadeele.

Maar hoe gaat het meestal? Men krijgt het loon van den baas en daardoor gevoelt men zich zoo afhankelijk. Ja, in veel gevallen is die baas voor den knecht het eenige steunpunt 't welk hij heeft. Komt hij er toe om verbetering te vragen, dan is zijn eerste gang naar den baas. En weigert deze, dan kan hij misschien tot het dwangmiddel: de werkstaking, komen. Maar ten slotte komt het er op neer dat hij dien baas blijft erkennen dóór de werkstaking. Die werkstaking is een expres uitgevonden middel om den baas te dwingen.

Die reeds nu zijn geest begint ontvankelijk te maken voor de beginselen der humaniteit, zal spoedig genoeg in staat zijn, den patroon te ontberen. Ja, eens komt de tijd, dat hij geen patroon meer kan dulden.

Degene, die zoover is, zal revolteeren om vrijheid van arbeid te krijgen. En lukt dit niet voor de massa, wijl ze nog zoover niet is dan doet hij dit voor zichzelf.

De mensch echter, die weinig zelfstandigheid bezit blijft andere menschen als zijn meesters erkennen, vernedert zich voortdurend om bij die meesters in den gunst te komen, huldigt hun recht van uitzuigen en is de werkelijke hinderpaal voor allen vooruitgang. Op hem steunt het patronaat, de regeering, de bevoorrechting. O, hoezeer moeten wij allen ons beijveren een diepgaanden invloed op het jonge, opgroeiende geslacht uit te oefenen, teneinde het voor zulke vernederingen te vrijwaren!

Opstand tegen het gezag, wettig of goddelijk, is altijd geoorloofd. Er is niet één mensch in de wereld, die bewijzen kan dat hij iets meer te zeggen heeft dan de anderen, anders dan door de vrijwillige onderwerping van die anderen. De Koning, de ministers, de regeerings-ambtenaren, zij allen zijn slechts machtig door de vrijwillige onderwerping van anderen.

Die vrijwillige onderwerping is de dwaasheid, die ons slechts geleerd wordt, om de macht dier enkelen te beschermen. Maar die macht is niet nuttig, is niet goed. Die macht is noodlottig en slecht voor de beschaving, die uit de rede is.

Willen wij de rede dienen, dan opgekomen tegen de macht die slechts steunt op ontmanning van den geest, op zelfvernedering en onderwerping.

Men voorspelt ons een groote verwarring dan. Maarom? De toestand van thans is gegroeid in verband met het gezag en de verdrukking. De orde die er heerscht blijft bestaan wijl alles met geweld wordt vastgedrukt in de voegen. De komende toestand moet ook groeien, maar zonder gezag en verdrukking. Dan zal er orde en regelmaat zijn, zonder het geweld en dus door de rede.

De moeielijkheid schuilt in het in beweging stellen van de nog slecht in kiem aanwezige goede beginselen in de individuen. Die tegewoordig zijn medemensch toeroept: maakt u vrij! wordt voor misdadiger uitgemaakt. Er zal een tijd komen waarin de misdaad der vrijheid zeer algemeen zal zijn!

Ontken het gezag en verbreek den band der slavernij? Doe het gedeeltelijk reeds nu, voor een ander deel morgen, in zijn geheel op den dag, waarop de groote massa in roering wordt gebracht, omdat ze *en massa* in beweging wordt gebracht door deze groote beginselen.

Heb geloof in de rede en in uw recht om te doen wat goed is voor u zelf. Laat u niet weerhouden om dit goede na te jagen, omdat anderen u vertellen dat het beter is hun bevelen op te volgen.

Bedenk het wel: gij kunt leven op twee manieren. De eerste is, dat gij u zelf laat bevelen door anderen, u geen rekenschap geeft van die bevelen en deze opvolgt uit vrees voor straf. Zóó is thans de maatschappij ingericht. Alles rust op bevel, van onderen tot boven. De tweede methode is! te doen naar uw eigen inzicht en en anderen vrij te laten degelijks te doen. Dan kunt ge door een verzoek, door inwerking van de rede, anderen overhalen hun eigen inzicht een poos te laten varen en het uwe te volgen. Zóó moet het komen in de toekomst.

De loontrekkers zullen mij vragen: Maar als er geen patroon is, wie keert me dan loon uit? En als ik geen loon ontvang, hoe moet ik dan leven?

Deze vraag beheerscht hun leven. Zij zijn als de gevangenen, gewend in hun cel gevoed te worden. Ik betoog u nogmaals: de nieuwe rechts-orde zal zijn die van het: *neem en eef*. Gij kunt er u niet indenken? Welnu, denk beter en verder. Gij begeert het niet? Welnu, behoudt dan uw loonslavernij en geestes-armoed. Maar de alles beheerschende groei kunt ge toch niet ontkomen. Zoo zeker als een zuigeling groeit en 'n groot mensch wordt, zoo zeker wordt

de geest van den slaaf ook grooter en *moet* de vrijheid hebben om nog meer te kunnen groeien. De wetten der natuur zijn aller-beheerschend en die wetten schrijven verandering, groeien gebiedend voor.

Elk komend geslacht, behoeft meer ruimte om zich te bewegen. Gij proletariërs, vraagt u zelf af, of gij niet nu reeds behoefte hebt aan meer vrijheid dan uw ouders. Uw kinderen zullen hooger staan dan gij en de kinderen daarvan weer hooger. Slechts de materiele geweldsdruk van de regeering, van de patroons, van de uitzuigende parasiteerende klasse, blijft gelijk. Welnu, onze wil en begeerte is het, dezen gewelds-druk te breken. En we kunnen dat door algemeen gehoorzaamheid te weigeren.

Opstand tegen het onzedelijke van de tegenwoordige toestand is plicht voor elkeen die de vooruitgang lief heeft. Alle vertoogen der wereld kunnen me niet bewijzen, dat ik moet werken op last van anderen, om bij dit werken te ontberen.

Willen wij dus de algemeene werkstaking?

Ja! Onvoorwaardelijk. Maar om te komen tot algemeene arbeidsplicht en arbeids-recht. Om te komen tot afschaffing van de onzedelijke eigendoms-wetten om te komen tot de afschaffing van het patronaat.

Daarom zullen we nu aan de werkende klasse leeren dat zoomin als het ademen belemmerd mag worden, dit het geval mag zijn met het eten, met het gebruiken van den grond, met het nemen van die dingen, noodzakelijk voor elkeen.

Omdat dit natuurlijke begrippen zijn, die elk mensch heeft, al sluimeren ze ook, daarom zal deze propaganda niet zoo moeielijk vallen. Zoodra men inzielt, dat wij onzerzijds niet de wanorde, maar de orde voor oogen hebben, dat wij de rede dienen, dat we geluk willen voor allen, dat door ons de werkelijke beschaving bevestigd zal worden, zullen allen zich opmaken met ons te strijden, allen die eerlijk van gemoed zijn en vurig naar de vrijheid haken.

Onze beginselen veroveren de toekomst. Onze leus: slechts door eigen arbeid kan men eigen onderhoud betalen! is zoo eenvoudig en begrijpelijk, dat men er geen dubbelzinnige bedoeling kan aan vasthechten.

Vraagt men ons: wat wij onder arbeid verstaan? dan antwoorden wij: arbeid is elke bezigheid, ten doel hebbende de stof geschikt te maken voor menschelijk gebruik.

Het dwaze idee van « betalen met geld » zal in de toekomst een spotlach op het gelaat der menschen kunnen brengen. Want geld drukt slecht zeer zelden uit de arbeids-waarde door ons zelf geleverd.

Vrijheid in onze begrippen nu, in onze zedemorgen, in onze daden overmorgen. Vrijheid om te leven, om te denken, om te gebruiken van den voorraad, om te werken.

De wijze van regelen kunnen we gerust aan de toekomst overlaten.

Wordt Allen Lid

van den

Vrijdenkerskring

“NIEUW LEVEN„